

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր
ԼՈՅՍ Է ՏԵՍՆՈՒՄ ԿԻՐՍԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ

Տարեկան գինը — 3 ռուբլի, 1/2 տարեկանը — 1 ռ. 50 կ.,
1 ամս. — 35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին՝ առաջին երեսի վրայ—20 կոպ, վերջին ,, ,, —10 ,,

Հասցէ՝ Шума, Редакция газеты „Пайлак“. Ганджунцев. ул. домъ Костанцова. Schoucha, rédaction du journal „Phailak“.

ԲԱՅԻՍԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՓԱՅԼԱԿ“

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր
ԼՈՅՍ Է ՏԵՍՆՈՒՄ ԿԻՐՍԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ

Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ռ. կէս տարեկանը—1 ռ. 50 կ.
ամսական —35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Մեր Հասցէն՝ Шума, редакциі газеты „ПАЙЛАКЪ“,
ԱՊՍՈՒԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

ՊԵՏԻ Է ՇՏԱՊԵԼ

Մի անգամ ընդ միշտ պէտք է ըմբռնենք, որ մեր կրթական-դպրոցական հաստատութիւնները, որպէս ժողովրդական, մեր ազգային մտաւոր ու նիւթական հարստութեան ամենախոշոր մասն են կազմում. փակել այդ դպրոցներից մէկը կամ կրճատել՝ նշանակում է վնասել ազգային հարստութեանը, վատնել ազգային սեփականութիւնը: Այդ տեսակէտով է մօտեցել «Փայլակը» դպրոցական խնդրին. ազգային մտաւոր-նիւթական հարստութեան պահպանման և բարգաւաճման խնդիրն է առիթ հանդիսացել նրան իւրաքանչիւր դէպքում, երբ նա արտայայտւել է դպրոցական - կրթական խնդրի շուրջն ընդհանրապէս և շարաքաղի թեմի դպրոցների շուրջը մասնաւորապէս: Նոյն այդ տեսակէտն է նկատի ունենալով էր, որ նա պնդում էր, թէ Մարիամ Ղուկասեան օրիորդաց դպրոցը չպէտք է պատճառ դառնայ Մարիամեան օրիորդաց դպրոցի փակման, որ վերջինս, որպէս ինքնուրոյն դպրոց, պէտք է շարունակի իր գոյութիւնը, իսկ Մարիամ-Ղուկասեան դպրոցը կազմի մի տեսակ շարունակութիւն Մարիամեան դպրոցի: Դարձեալ նոյն տեսակէտն էր մեզ առել տալիս, որ թեմական դպրոցի հոգաբարձութիւնն իրաւունք չունի թեմական դպրոցի եկամուտներով պահպանել օրիորդաց դպրոցը, քանի որ դրանով մեծապէս զրկանքի է դատապարտում թեմական դպրոցը:

Սակայն գլորում է ամառն աննկատելի կերպով, մի ամսից յետոյ նոր ուսումնական տարւայ շէմքին կանգնած կը լինենք, այն ինչ հարցը մնացել է նոյն մոլթ ու անորոշ դրութեան մէջ, նոյն

հանելուկային, առեղծաածային բնոյթով, ինչպէս երկու տարի առաջ. ոչ օրիորդաց դպրոցների վիճակն է որոշել, ոչ առանձին հոգաբարձութիւն հաստատւել այդ դպրոցների համար, ոչ էլ թեմական դպրոցն է կարողացել ազատագրւել իր ակամայ խնամակալի և բարերարի գերից: Կարծես թէ ինչ որ գաղտնի ուժեր, ձեռք ձեռքի տւած, աշխատում են գործը պահել նոյն խճճւած դրութեան մէջ և արգելք են հանդիսանում խնդրի պարզաբանութեան, որոշման:

Ցաւալին այն է, որ գործի դանդաղումը, դրութեան անորոշութիւնն սկիզբն է առնում հեռւից, բարձրից. հոգեւոր բարձր իշխանութիւնն է, որ փոխանակ շուտափոյթ հարկ եղած կարգադրութիւններն անելու, այս խառնաշփոթ, գերազանցօրէն վնասաբեր վիճակին դեղ ու դարման անելու, խորհրդաւոր և անհասկանալի լուծիւն է պահպանում: Դպրոցական շէնքը համարեա թէ պատրաստ է. ապահովւած է նաև դպրոցի պահպանման խնդրը, շնորհիւ դպրոցի բարերար Ղուկասեանի ներառելութեան, մնում է էջմիածնին միայն կարգադրել դպրոցի հոգաբարձութեան խնդիրը, որին սպասում է թէ բարերարը և թէ Շուշու հասարակութիւնը և որով միանգամայն լուծումն է ստանալու այսքան ժամանակ ձգձգւող չարաքատիկ հարցը: Մի փոքրիկ պարտականութիւն, որի կատարումն էջմիածնի կողմից ոչ առանձին ժամանակ է պահանջում, ոչ էլ ջանք, բայց որի կատարումը Շուշու հայ հասարակութեան համար և թեմական դպրոցի նիւթական վիճակի բարելաւութեան տեսակէտից անհրաժեշտ և անյետաձգելի է: Շուշուց եղած դիմումներին, ասում են, էջմիածինը պա-

տասխանել է լուծեալ: Նորերս դարձեալ դիմումն է եղել այդ ուղղութեամբ թեմական դպրոցի հոգաբարձութեան կողմից, որը, կարծում ենք, նոյն վիճակին է դատապարտւելու, ինչ որ նախկին դիմումները: Բայց ժամանակը մեզ չի սպասում, հարկաւոր է շուտափոյթ կարգադրութիւն, պէտք է վերջացնել այդ խնդիրը և այնպէս արագ կերպով, որ առաջիկայ ուս. տարւայ սկզբում ամեն ինչ պարզ և որոշ լինի, Մարիամ-Ղուկասեան միջնակարգ դպրոցն իր տեղում, Մարիամեան օրիորդաց ծխ. դպրոցն էլ իր տեղում: Դրան համար հարկաւոր է մի քիչ աւելի եռանդ և գործունէութիւն այդ ուղղութեամբ. եղած փորձերից խրատւած՝ հարկաւոր է թողնել գրաւոր դիմումները և դիմել աւելի կրտսեր քայլի, պատգամաւոր ուղարկել էջմիածին, վերջացնել նոր բացւելիք դպրոցի հոգաբարձութեան խնդիրը, հենց էջմիածնից դիմել դպրոցի բարերարին և վերջ տալ մօտ երկու տարի ձգձգւող խնդրին:

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԻ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋԸ

«Փայլակի» №35-ում պ. Ա.Ֆ.Փա-Մուռնը իր «Ամառային դասընթացների կարիքը» յօդւածում շօշափում է կարեւոր հարց: Ուրախալի է, որ նոյնիսկ ներկայ տաղանալի քերական, հայ ուսուցչի միտքը բոլորովին չէ նիրհում, բայց ամենին էլ ուրախալի չէ, որ դասընթացների կազմակերպումը ակնկալւում է թեմական իշխանութիւնից: Մենք մինչև այժմ համոզւած ենք եղել, որ հայ հոգեւոր հիմնարկութիւնների անաշխատուն դուրսակութիւնը կրթական գործում ամենքի համար ապացուցւած փաստ է, բայց, տարաբախտաբար, երևում է՝ որ մեր մէջ դեռ էլի գտնւում են երջանիկ լաւատեսներ, որոնք կարծում են, թէ հոգեւորականութիւնը կարող է ընդունակ լինել շինարար աշխատանքի: Ով որ իր ձեռքում պահած ունի դպրոցների դեկը, ի հարկէ նա է պարտաւոր աշխատել, որ ծխական դպրոցի ուսուցչից գաւառական բթացնող մթնոլորտում աշխատելով տարիների ընթացքում չքարանայ, քարացնելով նաև այն հարիւրաւոր մանուկներին, որոնց բաղդը իրեն է յանձնւած. բայց երբ է տեսնւած մեր իրականութեան մէջ որևէ հոգաւորութիւն՝ կազդուրելու հայ ուսուցչի մտաւորը այնպիսի մի ձեռնարկութեամբ, ինչպիսին է ամառային մանկավարժական դասընթացները:

Այդ ուղղութեամբ մեզնում մի փորձ եղել է երեք չորս տարի առաջ և այն

էլ Թիֆլիզի հայ Ուսուցչական Միութեան ու «Նոր-Դպրոց» թերթի շուրջը համախմբւած ուսուցչութ. ջանքերով: Ծիշտ է, այդ դասընթացները զուլս չգալու պատճառները զուտ արտաքին էին, բայց որ այդպիսի մի ձեռնարկութեան համար ոչ մի ջանք չէր խնայւել, այդ արդէն անուրանալի է: Հեշտ չէ մասնաւոր ներառութեամբ գործ ստեղծելը թէկուզ և մի նեղ շրջանակի համար. իսկ լայն շրջաններին մասնակից անելու համար ինչպէս ուսական իրականութեան մէջ է տեղի ունենում, հարկաւոր են լայն միջոցներ, որից առայժմ զուրկ ենք մենք: Պէտք է խմանալ, որ ժողովրդական դպրոցների ուսուցչութեան համար ամառային մանկավարժական դասընթացների հիմնելը Ռուսաստանում մեծ ծաւալ է ստանում 90-ական թւականներին և իբրև նոր գործ, նախ մայրաքաղաքում և ապա գաւառներում: Դասընթացներ հիմնում են դաւառական և նահանգական գեմատիօները, ժողովրդական լուսաւորութեան միջնարկութիւնը, հոգեւոր վարչութիւնը (եկ. ծխ. դպ. դասատուների համար), ուսուցչական միութիւնները, Ֆրիբէլեան ընկերութիւնները և զանազան հասարակական հիմնարկութիւններ և խօսք չկայ, որ ծախսում են մեծամեծ գումարներ: Այդ հիմնարկութիւնները չեն բաւականանում իրենց շրջաններում և իրենց նախաձեռնութեամբ հիմնւած դասընթացներով, այլ նպաստելով այլ շրջանների դասընթացներին, ունենդիրներ են ուղարկում՝ յանձնընտելով վերջինների բոլոր ծախքերը: Զուտ մանկավարժական խնդիրներին ներած դասընթացներից բացի Ռուսաստանում ամեն տարի ուսուցչիչների համար ամառն ընթացքում հիմնւում են մի շարք զուտ մասնագիտական դասընթացներ, ինչպիսին են՝ գիւղատնտեսական, նկարչական և այլն և այլն, որովհետև, այսօր ժողովրդական դպրոցների ուսուցչից մեծապէս զրկւողութիւն ուսուցանելը չէ, որ պահանջւում է:

Ինչ նմանութիւն կայ մեր և ուսական իրականութեան միջև մասնաշաժա ասպարիզում. ի հարկէ, համաձայն ենք, որ մեզանում միջոցների պակասութիւնը մեծ դեր է խաղում, բայց միթէ մի հոգեւոր կառավարութիւն, որ ամբողջ ազգի կրթական գործը իր ձեռքն է հաւաքել, աւելի չպիտի լինի, քան մի Петроградская постоянная комиссия по устройству курсовъ. Խոստովանել պէտք է, որ հարկաւոր ուղարկութիւնը չենք ընծայում մանուկ սերնդի կրթական գործին և մինչև որ մեզնում ևս իրականութիւն չդառնան զիմաստօյական հիմնարկութիւնները ու նրանց հաշուով պահւող, մայրենի լեզուով կրթութիւն տարածող դպրոցները, մինչև որ մեր դպրոցները չազատւին պատահական ուսուցչիչներից, մինչև որ չունենանք պրօֆեսիօնալ ուսուցչութեան կադրա և նրանց կազմակերպութիւնները, մինչև համազգային կրթական ֆօնդը չսկսի իր գործունէութիւնը. մենք ոչ կանոնաւոր

կրթարարները կունենանք և ոչ էլ ամա-
ռային դասընթացները:
Մեք. Նսալան

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՍՕՑ. ԴԵՄՕԿՐ. ՇՐՋԱ-
ՆՈՒՄ. ՎԱՆԴԵՐՎԵԼԴԷ ԵՒ ՇԵՑԴԵՄԱՆ

Ա.-դ. կազմակերպությունը Գերմա-
նիայում յուրիս ամսույ ընթացքում
կը կազմակերպէ մի շարք խորհր-
դակցութիւններ՝ քաղաքական կապու-
թիւնը բնակչութեան համար 6-ին օգոստոսի
(24 յուլիսի) կը լինի ֆրակցիայի
նիստը, 7, 8 և 9 օգոստոսի (25, 26 և
27 յուլիսի) տեղի կունենայ ֆրակցիայի
և կուսակցութեան կոմիտէի խորհր-
դակցութիւնը: Հերթական հարցերն են.
1) գերմանական քոթքերի գրաւած այլ
և այլ երկրների անկեղծարար (միաց-
ման) մասին, 2) հաշտութեան պայ-
մանների մասին: Ենթադրուած է կար-
գալ երկու զեկուցումն, որոնցից յետոյ
կը լինեն ընդմիջակցութիւններ: Ներակ-
ցիայի և կուսակցութեան կոմիտէի
խորհրդակցութեան մէջ 9 օգոստոսի
(27 յուլիսի) կը նշանակուի վերջնական
որոշումները, ծրագիր կը մշակուի ֆրակ-
ցիայի համար: Բէյքիստագի նստաշրջա-
նը կը բացուի 10 օգոստոսի (27 յուլիսի):

Կուսակցական թիւթիւրի առած տե-
ղեկութիւններն համեմատ, Հաագէն,
ոչ մի ուշք չզարձանելով կուսակցու-
թեան կոմիտէի բիւրօի իր գէմ ուղղ-
ւած բանաձևին, մնում է իր կոմիտէի
նախագահի դիրքի վրայ: Հաագէն այդ-
պէս վարելու իրաւունք ունի նաև
զուտ ձևական նկատումներով, որովհե-
տե, կուսակցութեան կոմիտէի նախա-
գահ ընտրող պարտէյապաշտ (խորհուր-
դաժողով) միայն կարող է փոխել նրան
և ոչ թէ կուսակցութեան բիւրօն:

Ա.-դ. կուսակցութեան կոմիտէն հրա-
տարակի է յայտարարութիւն, որը կ'ոչ
է անում պահանջել կուսակցութեան
մէջ ներքին հաշտութիւն: Յայտարար-
ութիւնը բանակուի է մղում «Vor-
wärts»-ի հետ, որը իբր թէ, կուսակ-
ցութեան ամբողջութիւնը պահ-
պանելու կուի պատրասակ տակ
ամբողջ թափով յարձակուած է իր հա-

կառակողների վրայ այնպիսի մեղա-
դրանքներով, որոնք աւելի են լարում
գրութիւնը: Կոմիտէն հաւատացած է,
որ կուսակցութեան բաժան-բաժան ա-
նկու համար միշտ աշխատող կուսակ-
ցական գրականագէտները արժանի
պատասխան կը տաւան բանտրներից:
Յունիսի 28-ի (15) կոչի այն ցուց-
մունքները, թէ բաժանման ամեն մի
սպառնալիք ոճրագործութիւն է հան-
դէպ բանտարկան շարժման, — վերաբե-
րում է ամենքին առանց բացառու-
թեան: Այնուհետ կոմիտէի յայտարար-
ութիւնը յանդիմանում է «Vorwärts»-ին
այն բանում, որ վերջինս, իբր թէ,
կուսակցութեան կոմիտէին վերագրում
է ցանկութիւն՝ մեղադրելու մեծամաս-
նութեան քաղաքականութիւնը: Խօսքը
ոչ մեծամասնութեանն է վերաբերում
և ոչ էլ փոքրամասնութեան, այլ խառ-
նակիչներին, և զրա ամենալու ապա-
ցոյցը հենց այն փաստն է, որ կոչի
ընտրիչն կողմակից են եղել ամենքը
միաձայն, որը տեղի չէր ունենայ, եթէ
նա ուղղւած լինէր այն կամ այն հո-
սանքի դէմ:

«Vorwärts»-ը իր գունդակութիւնն է
յայտնում այն առթիւ, որ կոմիտէն
բացարձակ, պաշտօնապէս արտայայտ-
ւել է ընդդէմ բաժանման: այդ, իբր
թէ, մանաւանդ կարեւոր է այժմ, երբ
հանգէս են եկել մոլորանդներ, որոնք
պատրաստ են խզել իրենց կապը Ա.-դ.
կուսակցութեան անցիակի: հետ և մի
կողմ հրել կուսակցութեան աւանդա-
կան տեսակետների կողմնակիցներին:

Վանդերվելդէն տպագրել է «Huma-
nité» թերթի մէջ իր «Վերջին խօսքը»
Շէյդէմանին: Վանդերվելդէն գրում է,
որ նա, խեղապէս հաշտութեան դիրք
նշանակ պատասխան Շէյդէմանին, որով-
հետե վերջինս արդէն պատասխան
տրւած է իր կուսակցական ընկերների
— Բերնշտայնի, Հաագէի և Կուցկու-
կողմից, բայց միմիայն մի հանգամանք
պէտք է դիտել տալ: Բանը նրա մէջն
է, որ պէտք է իմանալ, թէ գերմանա-
կան Ա.-դ. հարկաւոր են համարում
վերագրանքի ֆրանսիացիներին նրանց
հիւսիսային պրովինցիաները, իսկ բել-
գիացիներին՝ Բելգիան: Բայց բանն

ընթերցան:

Շուշին աշխարհագրական կենտրոն
չէ որևէ մեծ արդիւնավայրի, նա չի
կարող դառնալ հանգույցը երկաթուղա-
յին մի խոշոր ցանցի, նա չի գտնուում
այն կարեւոր երակներից մէկի եզրե-
քին, որոնցով հոսում է կապիտալիս-
տական աշխարհի առևտրական կեան-
քը, իբրև արդիւնաբերող ու միջնորդ
նա այնուհետե աւելի նազդ հաւանա-
կանութիւններ ունի զարգանալու, քան
Ասկերանն ու Թարթուսը նոյն այդ
Ղարաբաղում:

Յամենայն դէպս առևտուրը և ար-
դիւնաբերութիւնը չեն, որ պիտի բա-
նան յոյսի մեծ ձաքանները Շուշու
համար:

Այնտեղ մի բան կայ միայն ի ծախ
հանելու, մի բան կայ միայն արդիւ-
նաբերելու և այդ բանը պիտի անմի-
ջապէս ու լիովին օգտագործուի, եթէ
Շուշին չի ուղղում անցնել մեծնող քա-
ղաքների տիւրը շարքը: Ղարաբաղիա-
կան լեռնաշխարհի առողջ կլիման է,
բնութեան գեղեցկութիւններն են, որ ի
վաճառ պիտի հանին և հիւանդների
ապաքինումն է, թուլակազմների կազ-
դուումը, որ պիտի արդիւնաբերեն:

Շուշին պիտի ջանայ դառնալու
հանգստավայր ու բուժավայր:

Ազատ մեծ քաղաքների ժխորից ու
փոշուց, զուրկ գործարանների ծուխից
ու մուրից, գերծ այն «կուլտուրայից»,
որ մարդու նեարդերն է լարում և
միտքը գրգռում, նա հնարաւորութիւն
ունի աւելու բոլոր ապաքինողներին և

այն է, որ Գերմանիայի վարիչ շրջան-
ները ըստ երևոյթին նաւաւորական քա-
ղաքականութիւն են առաջ տանում և
մտածում են այլանդակիլ Ֆրանսիան
և ոչնչացնել Բելգիան, — այն ինչ Շէյ-
դէմանը և նրա բարեկամները իրենց
համեմալն են յայտարարում կայդե-
րիզմին և ջանում են բանակարներին
իրեն զոհել երևան բերել: Ահա սրա
մէջն է վէճի կենտրոնը...

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՊԱՏԵՐԱՋՄԸ

— Հորիզոնին հայորդում են. Տրա-
պիզոնից նոր եկած փախտականներ,
որոնցից 4-ը յոյն և մէկը տաճիկ, պատ-
մում են, որ Տրապիզոնի, Կիրասո-
նի և ծովեզրեայ այլ վայրերում չըտես-
նած հայաժանք է սկսւած հայերի դէմ:
Հայերին երկրի խորքերը գաղթեցնելու
պատրւակով տանում ու ճանապարհին
կոտորում են: Կիրասոնում եղած 380
հայ տները դատարկւած և բնակիչնե-
րը տանջանքով մորթուած են: Դը-
րանց տեղերը յատկացրել են թիւրք
գաղթականներին: Համաձայն կարգա-
դրութեան՝ մինչև 12 տարեկան աղա-
ները և 14 տարեկան աղջիկները հա-
ւաքել ու վաճկել են դպրոցներում, իսկ
մեծերին ռւք են քել, ի՞նչ են արել —
յաշմի չէ: Տրապիզոնում բոլոր հայե-
րի խանութները կողոպտւած, թալան-
ւած ու կնքւած են: Փախտականների
տակով, Գարահիսարի շրջանում հայե-
րը լինքնապաշտպանութեան են դիմել
և կռիւով վերցրել են Ղարահիսարի
բերդը: Երուսաղէմ կառապի կոիւր շա-
րունակում է: Մանրամասնութիւննե-
րը անյայտ են: Պատմում են, որ իբր
թէ ծովեզրեայ վայրերում մի երկու
հայ զիւղ կոտորածից ազատ մնալու
համար մահնդականութիւն է ընդու-
նել:

— Մոսկվայի Հայկական Կոմիտէն
Վան է ուղարկում մի վազան հեռե-
կալ իրերը: — 37 արկղ զեղորայք և վի-
րակապական իրեր Վանի և այլ վիւ-
ղերի համար: Մոսկվայի Կանանց Կո-
միտէի կողմից — կաժաւորների համար
— 500 կաթսայ, 500 ջրի աման, 500

հանգստութիւն որոնողներին այն ա-
մենը, ինչ որ որոնց համար իսկապէս
անհրաժեշտ է: մէկուս բնակարաններ
սեփական փոքրիկ այգիներով, անաղ-
մուկ շրջապատ, անխաղախ ու ար-
ժան անունը, բնութեան մեծ վայելք-
ներ և այնքան կուլտուրա, որքան ան-
հրաժեշտ է առողջապահիկ կերպով և
անձանձրոյթ ապրելու համար: Իսկ
որոշ կարգի հիւանդների համար Շու-
շին կարող է նոյն իսկ փրկարար նշա-
նակութիւն ունենալ:

Սոսքս մասնաւորապէս տուրերկու-
լիօզի և յատկապէս թոքերի տուրեր-
կուլիօզի մասին է:

Եւ իրօք, ինչ է հարկաւոր թաքախ-
տաւորներին:

Փոշուց, ծուխից ու զրգոյից զազերից
ազատ օդ: Շուշին ունի այդ:

Համեմատաբար հաւասար կլիմա,
ուր մեծ չեն օդի ջերմութեան տա-
տանումները մի տարւայ և մի օրւայ
ընթացքում: Նա ունի և այդ:

Թոքերի ամենից գոված բուժավայ-
րերի՝ Արասթումանի, Սուխումի և
Կիսլովոզսկի, ապա Շուշու օդի ջեր-
մութիւնը այսպիսի է.

	Չմիւն միջին- միջին- միջին	Սեպտեմբեր միջին- միջին- միջին	Տարե- կան
Արասթուման	6,4°	17,5°	23,9°
Կիսլովոզսկ	4,7°	24,8°	29,5°
Սուխում	5,1°	24,1°	19,0°
Շուշի	2,1°	19,4°	21,5°

Այդպիսով տեմպերատուրային տա-
րուերկուլները տարւայ ընթացքում թէ

չայնիկ, 500 կրուժկա, 300 սուլիչ, կէս
միլիօն պապիրոս, 3 արկղ լուցկի,
փախտականների համար — թէյ, շա-
քար, սապոն և 3,600 արշին կտորե-
ղէն:

— Մշոյ դաշտից հասած տեղեկու-
թիւնների համաձայն այնտեղ մինչև
յունիսի 15-ը ոչ մի ընդհանուր ջարդ
տեղի չէ ունեցել դաշտում: Սարափա-
հար ժողովուրդը աստիճանաբար քաշ-
ւում է դէպի լեռները: Մուշ-Սասունի
արեւելեան և արեւմտեան լեռնագաւառ-
ները միակ կայանն են ժամ առ ժամ
անակնկալների սպասող բնակչութեան
համար: Դաշտի մէջ գերիշխում են
քիւրդ ու թիւրք տարրերը, որոնք
գաղթել են գրաււած երկրամասերից և
ամբողջապէս ծանրացել տեղական ազ-
գաւանակութեան վրայ:

— Յուլիսի 6-ին, կայացաւ Հայկա-
կան կենտրոնական կոմիտէի նիստը,
Բոլոր ստացւած գրութիւններն էլ
միահամուռ կերպով խիստ մալլ գոյ-
ներով են նկարագրում հայկական ի-
րականութիւնը: Թէև կենտրոնական
կոմիտէն մօտիկ անցնալու ուղարկել
է չորս բժշկական խմբակներ, 45,000
բուրլի դրամ և զեղորայք, բայց գե-
կուցոյնների հիման վրայ եկաւ այն
եզրակացութեան, որ այդքանը շատ
քիչ է գոյութիւն ունեցող կարիքի
հանդէպ, ուստի կայացրեց հետեւալ
որոշումները. 1) Շտապեցնել ի կատար
ածելու կոմիտէի նախկին նիստում
կայացւած որոշումը, ուղարկելու կըր-
կին Վանի և Մանազկերտի շրջանները
չորս բժշկա-սանիտարական խմբակներ.
2) աւելացնել մանգաղու կէտերի թիւը.
3) ուղարկել 10 փորձած ինտելիգենտ
աշխատողներ, պարենաւորման և բժշ-
կական օգնութեան կազմակերպման
աշխատանքներին մասնակցելու համար.
4) դիմել վաճառականների աւագ Ա.
Ն. Միլովին և տեղականների ներկա-
յացուցիչներին, խնդրելով իրենց մէջ
կազմակերպել կտորեղէնի նւիրաբե-
րութիւնների ժողովարարութիւն: 5)
յատկացնել բժշկական խմբերի և սըն-
նդատու կէտերի կարիքների համար
15,000 բուրլ: 6) Դիմել ունեւորներին,
խնդրելով օգնութիւն, որպէսզի կոմի-

Կիսլովոզսկում և թէ Արասթումանում
անհամեմատ աւելի խոշոր են, քան
Շուշում, իսկ այս վերջին վայրում և
Սուխումում զրեթէ նոյնն են: Նազդ
խոնաւութիւն և պարզ ու արև օրերի
առատութիւն, Շուշին այդ էլ ունի:

Արասթումանի, Կիսլովոզսկի և Շու-
շու խոնաւութիւնը*) տոկոսներով այս-
պէս է ըստ տարւայ եղանակների.

	Չմիւն	Սեպտեմբեր	Ամառ	Աշուն
Արասթուման	80,3	73,0	71,6	78,7
Կիսլովոզսկ	78,3	75,3	75,0	77,6
Շուշի	75,0	77,0	69,0	79,0

Այդպիսով Շուշին թէ ձմեռւայ ըն-
թացքում և թէ ամառը զգալապէս ա-
ւելի չոր է, քան Արասթումանն ու
Կիսլովոզսկը: Ինչ վերաբերում է ամ-
պոտ օրերի համեմատական քանակին
այդ վայրերում, տոկոսային յարաբե-
րութիւնները այսպիսի են.

	Չմիւն	Սեպտեմբեր	Ամառ	Աշուն
Արասթուման	57	60	45	47
Կիսլովոզսկ	55	64	53	49
Սուխում	57	62	44	48
Շուշի	51	63	44	54

Ուրեմն հոչակաւոր քաղաքայի
շնորհիւ այնքան անիրաւացի կերպով
վարկաբեկւած Շուշու ամպոտ օրերի
քանակը թէ ձմեռը, թէ գարնանը և
թէ ամառը անհամեմատ աւելի քիչ է,

*) Սուխումի մասին թւական տեղեկու-
թիւնները բացակայում են:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ԱՌԱՋԱՐԿ ՇՈՒՇՈՒ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ
ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Տակաւ առ տակաւ Շուշին դադա-
րում է Ղարաբաղի առևտրա-արդիւնա-
բերական կենտրոնը լինելուց: Մի գա-
ւառակ միւսի ետևից (հարաւ արևմտեան
Չանգիդուրը, Ջերբայիլը, Ջևանշիրը և
Դիւլիստանը) խզում են իրենց կապերը
նախկին մայրաքաղաքի հետ և անմի-
ջական յարաբերութիւնների մէջ են
մտնում աւելի կարեւոր հանգույցների
հետ, քան Շուշին է: Վաղւայ երկաթու-
ղին էլ, որից այնքան սպասելիքներ
ունեն շատերը, չպիտի կարողանայ
բնաւ դարձնելու Շուշին այն, ինչ որ
նա եղել է տասնամեակներ առաջ և
մինչև անգամ աւելի պիտի արագացնի
գաւառների անջատման պրօցէսը: Դա-
բաբաղի՞ հիմա արդէն պատմական
կենտրոնավայրից: Քիբսի և Մուսի
միջև, սարի լանջին, գեղանկարչական
սքանչելի անփութութեամբ ընկած
Շուշին պիտի զգայ ինքզինքը աւելի
մէկուսացած, աւելի լքւած, քան երբե-
կցէ: Չնայած մաքուր օդին և անուշ
ջրին, չնայած Պեխի-աղբիւրին և Սա-
բէկին, չնայած նրան, որ ոչ մի տեղ
արշալոյսները այնքան վարդապոյն չեն
և կազդուրիչ և վերջալոյսները այնքան
նւաղուն ու խորհրդաւոր, չնայած իմ
ու ձեր մանկութեան քաղցր յուշերին
և դարաբաղցիական մեծ հայրենասի-

տէն կարողանայ ի կատար ածել իր նպատակները:

ԼՐԱՏՈՒ

ՉՈՒՅԻ

— Առաջիկայ կիրակի օրը դռնախօսի դահլիճում տեղի կունենայ տեղիս սպանողական «Կուլտուրա» ընկերութեան փայտեղբոր ընդհանուր ժողովը, ծանօթանալու համար գործերի ընթացքին: Կօօպերացիայի մասին զեկուցումը կը կարգայ թեմ. դպրոցի ուսուցիչ պ. Ալեքսանդր Մատուրեան:

— Մեկ խնդրում են յայտնել, որ Ղազանչեցոց եկեղեցու միաբան քահանաները իրենց կողմից անցեալ կիրակի օրը, կէսօրեայ պատարագից յետոյ հոգեհանգիստ կատարեցին Տիգրան Նազարեանի մօր հանգուցեալ տիկին Զարուհի Նազարեանի յիշատակին:

— Անցեալ կիրակի, ամսոյս 12-ին իր հայրենի Գիշի գիւղից քաղաք վերադարձաւ թեմիս ժամ. կառավարիչ քարծր. հայր Զաւեն վարդապետը, մօտ երկու շաբաթ այնտեղ մնալուց յետոյ:

— Մեկ հաղորդում են, որ թեմիս կառավարիչը անորոշ ժամանակով ուղևորել է Շօշ գիւղը մեկ անյայտ նպատակով:

— Թեմական դպրոցի հոգաբարձութիւնը շտապ կերպով հրաւիրել էր Գիշի գիւղից հայր Զաւենին՝ կարգադրելու Ղուկասեան դպրոցի և թեմ. դպրոցի ուսուցչութեան յունիս ամսուայ սոճիկներին հարցերը: Յայտնի է, թէ ինչքան հոգաբարձութիւնը մինչև օրս է հրաւիրում ժողովի:

— Քաղաքիս ուսանողութիւնը կադմակերպում է մօտ օրերս զբօսանք և երեկոյթ՝ պատերազմից փախածների օգտին:

— Ուսանողներից ոմանք մեկ դանդաղաբան են, որ մասնաւոր անձինք կրում են ուսանողական գլխարկ:

— Թեմական դպրոցի հոգաբարձութեան գործերի վերստուգիչ յանձնաժողովը խնդրել է նոյն հոգաբարձութեան կարգի բերել գործերը, վերստուգելու համար:

քան կիսօրօգտւում, իսկ ձմեռայ և ամառայ ընթացքում աւելի քիչ է, քան նոյնիսկ Արաթումանում: Այս լինելով աշնանը աւելի ամպոտ՝ քան Սուխումը, ձմեռը Շուշին շատ աւելի արև օրեր ունի, քան ձմեռային կուրօրտի մեծ համբար վայելող այդ վայրը:

Այս թւերը, կարծում եմ, շատ խրատական են: Նրանք գալիս են ապացուցանելու անառակելիօրէն, որ քունութիւնը շնորհել է մեր հայրենիքին այն ամենը, ինչ որ անհրաժեշտ է Ռուսաստանի ամենից լաւ կլիմատիկան բուժավայրերից մէկը դառնալու համար: Տարւայ երկու եղանակներին՝ ամառն ու ձմեռը նա նոյնիսկ իւր մրցակիցը չունի կովկասում:

Սակայն ինչ է արւած ցարդ մեր լեռնային հայրենիքի արևի առատութիւնն ու կլիմայի բարձր յատկութիւնները բուժական նպատակներին ծառայեցնելու համար: Ոչինչ կամ գրեթէ ոչինչ: Մենք կարող էինք զբօսավայրի գլխի բարձր թուրքին արևաբուժարան ունենալ և հազար ու հազար տուրքեր կողջային ոսկրախտից ու յօդախտից տառապող մանուկների բուժումն տալ, սակայն չենք հոգացել նոյն իսկ մի քիչ թէ շատ տանելի խճուղի անցկացնելու մինչև այդ թումբը, ուր մնաց արևաբուժարան կառուցանելու, որը մեզանից միայն մի քանի հազար ուրբի կը պահանջէր:

Մենք ամեն օր դուրս ենք գալիս ժողովարարութեան այս կամ այն հիմ-

— Ազուլեաց եկեղեցու ծխականները մեկ գանգատում են, որ ամբողջ ամառն ընթացքում նոյն եկեղեցու ծխ. դպրոցի հոգաբարձութիւնը չի ունեցել ոչ մի ժողով:

— Պատերազմից փախածների «Ընդհանուր օգնութեան կոմիտէին» կից կանանց կոմիտէի երեկոյթ զբօսանքը, որ պիտի կայանար ամսոյս 14-ին, յետաձգւած է վաս եղանակի պատճառով:

ԿՈՎԿԱՍ

— Հարաւային Ռուսաստանի գործարանատէրերի և առևտրականների համագումարի խորհուրդը դիմել է Թիֆլիզի բորսային կոմիտէին, խնդրելով ուղարկել իր ներկայացուցիչները, Դարդանիւր ապագայում բացելու առթիւ ուսանական արտահանութեան ընդլայնման հարցի մասին յուլիսի 15-ին Օդեսայում լինելիք խորհրդակցութեանը մասնակցելու համար:

ՔԱՒԱՌԱՅԱՆ ԿԵԱՆՔ

Տող գիւղ. Գիւղը բաղկացած է մօտաւորապէս 300 տնից. բայց հողի պակասութեան և քառուրդութեան պատճառով շատ ընտանիքներ թողել, հեռացել են օտար երկրներ, հողային հարկերը աշխատելու և շատ դէպքում հողերից եկած եկամուտը՝ հարկերը չի ծածկում: Մօտ 40 տարի սրանից առաջ գրամօտայով գիւղացիների օգտին մնացած զշալաներին այժմ թուրք լէկերն են տիրում, չնայած որ յետ գնման ծախքերը վճարում է գիւղը: Տասնորդ վճարելու ժամանակ թէև հասարակութիւնը երբեմն աւելորդ նեղութիւններ էր կրում, բայց այն առաւելութիւնը կտր գոնէ, որ եղած ժամանակ մի քան տրւում էր, իսկ չեղածից՝ ոչինչ, իսկ այժմ հարկադրաբար պիտի որոշ տուրքեր տանք, այն էլ սխալ չափած հողերի համար: Պէտք է ասել, որ հողերի գործը շատ խառն է. կան մարդիկ, որոնք հարկ վճարում են, բայց հողը ուրիշն է վարում. կայ որ հողը ծակ է դառած, բայց էլի վարելահող է համարում և այն և այլն: Գիւղը 300 ր. է յատկացրել ու խնդրել հողաչափ,

նարկութեան համար, բայց մեր մշտնջող չի անցել, որ Շուշու ամենից յուսատու հիմնարկութիւնը թոքախտաւորների սանատորիումը կը լինէր և մինչև օրս հիմքը չենք դրել Դարաբաղի սանատորիական ֆօնդի: Բաւական է, որ հիմա այդ սանատորիումը և նրա կողքին սունկի պէս կը բռնեն մասնաւոր մարդկանց և ընկերութիւնների պանսիօններն ու հիւրանոցները թոքախտաւորների համար, այնպէս, ինչպէս դա եղել է Սուխումում, Արասթում և Եւպատոյում:

Շուշին, որ այնքան հարուստ է ծառով ու ծաղիկով, չունի ցարդ իր քաղաքային պարկերն ու ծաղկոցները: Փողոցներն ու մայրիկներն այնպիսի են, որ միայն շուշեցի կարող է քայլել առանց մարմնի այս կամ այն մասը վտանգի ենթարկելու, իսկ քաղաքի լուսաւորութեան գործը յանձնւած է լուսին և աստղերին: Քաղաքի սանիտարիան նոյնպէս թողնւած է բնութեան ոյժերին, անձրեւ մաքրում է, արեւը արտահանում...

Աշխարհիս երեսին ամեն ինչ փոխւում է Շուշին է միայն, որ մնում է անփոփոխ: Այդ կօնսերվատիզմն է, ձեռնբեցութեան այդ բացկայութիւնն է, որ բնութեան բարեկեցութիւնը այնպիսի առատութեամբ օժտւած քաղաքը դարձրել են մի ձանձրալի գաւառական անկիւն, ուր ոչ ոք չի ուզում ապրել ու աշխատել: Ով պիտի սակայն կոտորտի ու հալեցնի աւանդա-

հողերը չափելու, կանոնաւորելու և իւրաքանչիւր սեփականատիրոջ սահմանները որոշելու համար:

ՄԵՐ ԹՂԹԵԿԻՅՆԵՐԸ

Քարահունջ. (Վարանդա) 13 յուլիսի

Շրջակայ գիւղերի բնակիչները և նոյն իսկ պատահական անցորդները երևի տեսած կը լինեն «Թղթեկիրի» առաջ գտնուող աղբիւրը, որից ջուր են տանում Քարահունջ գիւղացիք և շատերը նոյն իսկ ականատես եղած կը լինեն յիշեալ գիւղացոց հարսներին ու աղջկանց աղբիւրի մօտ հաւաքւած՝ կծերով ու կուլաներով: Եւ եթէ ձամբորդները մօտեցած լինին ջուր խմելու կամ հետաքրքրուելու աղբիւրով, այժմ կը վկայեն, թէ հրքան անմխիթար դրութեան մէջ է գտնուում այդ աղբիւրը:

Ինչ է դրա պատճառը. միթէ քարահունջից բայնքան աղքատ են և անտարբեր, որ չեն կարողանում այդ աղբիւրը, ջրի աւաղանը (նաւը) և չորս կողմի տիղմն ու ճահճը մաքրել-կարգի բերել: Իսկապէս միթէ այնքան անցւած մարդիկ են, որ յիշեալ գիւղի միակ ջուր տուող աղբիւրը անցորդների խօսակցութեան առարկայ լինելուց չեն կարողանում ազատել: Ոչ մէկը և ոչ միւսը Պատճառը հետեւեալն է. Հարաւային Քերթ գիւղացիք թող չեն տալիս աղբիւրը կարգի բերելու, պատճառաւորանելով թէ աղբիւրը իրենցն է. Շըրջակայ գիւղացիները և բոլոր տարիքաւոր մարդիկ այժմ էլ վկայում են, որ այդ աղբիւրը, այժմ էլ Քարահունջ գիւղինն է և աղբիւրից սկսած մինչև Դուղէ-ձարտար գիւղի սահմանը «Դուղէ» կոչւող տեղը քարահունջիներինն է, միայն մահակներու ու ծով քերթիները, որ մեծամասնութիւն են կազմում թըւով, մի քանի անգամ խել են քարահունջիցիները:

Աղբիւրի աջ կողմում տասը—տասն և հինգ քայլ հեռաւորութեան վրայ թափւած են մի քանի մեծ քարեր: Այդ քարերը յիշեալ աղբիւրի աւաղանի համար են բերել քարահունջից, մի քանի տարի սրանից առաջ, բայց

պաշտութեան այդ սառոյցը և զին քաղաքը զարգացման այն ուղիի վրայ, որը ամենից բէալն է և խոստմնալիցը: Ըստ իս—Շուշու քաղաքային վարչութիւնը: Նա չպիտի հանգչի համակերպութեան կակուղ բարձի վրայ և սպասի կապիտալիստական մեսիայի զայտեսան, որ պիտի կենդանութեան շունչը ներշնչէ մահացող Շուշուն, այլ պիտի անի այն մաքսիմալ լարումը, որն անհրաժեշտ է՝ մեր հայրենիքը մի օրինակիլ բուժավայր դարձնելու համար: Վերանորոգւած կազմով, ազատ զանազան պարտաւոյժների ներխիւ աղբեցութիւնից, հրաւիրելով գործի քաղաքի բոլոր պիտանի ոյժերը, կազմակերպելով այն բոլոր տարրերը, որոնք կարող են օգտակար լինել իր նպատակների իրագործման համար, նա պիտի հիմայ և եթ. բռնի այն ուղին, որը միակն է դուրս բերելու Շուշին իւր այժմեան նեղ վիճակից:

Ամբողջ Ռուսաստանում քաղաքային ինքնավարութիւնները գործել են պրոպէսի հօգ օրգաններ: Նոյնը պիտի լինի և մեր քաղաքային ինքնավարութիւնը:

Բագու:

Բժ. Լեւոն Աթաբեկեան

ինչպէս յիշեցինք վերը, քերթից արգելել են աղբիւրը կարգի բերել, որովհետեւ ինչպէս առաջ, նոյնպէս էլ այժմ ուզում են, թէ ուժով և թէ այլ միջոցներով վկաններին շլացնել և աղբիւրը հաստատել տալ իրենց վրայ, հաւանական է, որ այս էլ յաջողի ու աղբիւրն ու հողերը խլին ու խեղճ քարահունջիներին թողնեն առանց վարելահողի և առանց խմելու ջրի:

S

ԸՆԹԱՑԻԿ ԿԵԱՆՔԸ ՇԻԿԱՆՈՂՈՒՄ

Գիւղական աշխատանքներին ամենառեւել ժամանակն է. Դաշտերում աշխատանքը հազար-հազար ձևերով հանդէս է բացել: Մի տեղ գեղջուկները յուլիսեան արեգակի այրող ճառագայթներին տակ լոկի ու միջիկ, առանց գլխահանքի և խաղ ու տաղերի՝ հնձում են ոսկեզօծ արտերը, մի ուրիշ տեղ խուրձեր են կապում, դիզում կամ գրաստներով կրում կալը, մի այլ տեղում պատրաստութիւն են տեսնում կալսելու համար: Մի խօսքով անել թէ ջահել, տղայ թէ աղջիկ, մանուկ թէ պատանի բոլորը—բոլորը, որոնք «հացով» են ապրում, ժրաջան մեղրուների նման ցրած դաշտերում իրանց համար ձմեռայ պաշար են ժողովում:

Այս տարի աշխատող ձեռքերի պակասութեան պատճառով կանայք և 60—70 տարեկան ձերտնիկները ստիպւած մասնակցում են դաշտային աշխատանքներին, միանգամայն իրենց ոյժերից վեր աշխատանքներ կատարելով:

Եւ ինչպէս չաշխատեն խեղճերը, երբ արտերը հասած թափւում են, իսկ հնձողներ չկան: Մշակների գինը բարձրացել է մինչև 1 ր. 20 կ., մինչդեռ անցեալներումը աշխատում էին օրական ամենաթանգը 40—50 կ. աշխատավարձով: Թէկուղ թանդ գնով էլ լինի, մշակներ չի ձարւում: Գիւղերը դառարկւած են մարդկանցից, մարդ չկայ և շատ տխուր տպաւորութիւն են թողնում մարդու վրայ: Անցեալ տարի այս պահուն կեանքը ետուն էր այստեղ, իսկ այս տարի կարծես թէ կեանքը մեռած է. կեանք չկայ: Կարծես թէ պատերազմի՝ պատճառով գիւղերից դուրս եկած երիտասարդների թիւը քիչ է, միւս կողմից էլ օտարութեան գնացողների մի նոր հոսանք է սկսւած: Սկսեցին հրապուրել է գիւղերում մնացած երիտասարդներին, պատանիներին և ձերտներին, որոնք թողնելով գիւղերը անտէր, խմբերով չլուծ են դէպի անձառթ կենտրոններ: Բերքը, համեմատած անցեալ տարւայ հետ, միջակ է:

Թաց եղանակների պատճառով արտերը խորշակահար են եղել: Լըծիլիկ

ԹԵՏՐՈՆ ԵՒ ԴԵՂԱՐԵՍ

Մեկ մօտ համերգներ շատ քիչ են տեղի ունենում, որի պատճառով մեր հասարակութեան երաժշտական պահանջը չի բաւարարւում: Այդ իսկ պատճառով ողջունելի է պ. Ստ. Դեմուրեանի համերգը, որ տեղի ունեցաւ ամսոյս 10-ին հասարակական ակումբի դահլիճում:

Երկուստ քառաձայն խումբը, բաղկացած աշակերտ-աշակերտուհիներից և սիրողներից՝ կազմւած էր խմբավար, թէև ունէր նաև որոշ «դէֆէկաններ» (օր. տենորների թուլութիւնը), որոնք նրկաւամբ չենք կարող խոստապահանջ լինել, ինկատի ունենալով մի ամառայ ընթացքում ուժեղ խումբ կազմելու դժարութիւնները, շնորհիւ մշտական խմբի բացակայութեան և տեղացիների ստւար մեծամասնութեան երաժշտական անպատրաստութեան, որ հետե-

ւանք է պարբերական համեզների, երաժշտական երկերի և պարայի բացակայութեան:

Համերգի ծրագիրը բաղկացած էր համեմատաբար յաջող հայկական ու երաժշտական ձևերից: Նուագակցում էր տիկ. Դեմուրեան:

Համերգը սկսեց «Боже Царя храни» ազգային օրհներգով, որ լսեց յոտնկայս:

Մորը տպաւորութիւն գործեց դաշնակից ֆրանսիայի մարտիկները և Ձերնօգորակն ժողովրդական գեղեցիկ հիմնը:

Ծրագրի մէջ առանձին ուշադրութեան արժանի էին և հաւանութիւն գրտան հասարակութեան կողմից հ. կոմիտասի «Հօրովելը» և «Լուսնոց գութաները»:

Վերջինս իւր լուրջ, բարդ և գեղեցիկ կոմպոզիցիայով պատկերացնում է չարաշ մշակի կռիւը կոշտ հողի հետ և զրոյց իւր աշխատակից եղան հետ: Չնայած նրան, որ այսպիսի երգերը իրենց բարդ կառուցածքով դժուար է կարճ ժամանակում սովորեցնել խմբին, սակայն նկատուում էր, որ պ. Դեմուրեան ոչ մի ջանք չէր խնայել յաղթահարելու դժուարութիւնները:

Երկրորդ բաժնում ուսանող պ. Ա. Բաղդասարեանը ֆլէյտի վրայ տիկ. Դեմուրեանի նուագակցութեամբ նուագեց Бахъ-ի «Пробуждение весны» և на bis Григъ-ի լերեքական երգերից մի կտոր: Վերջինս աւելի դուր եկաւ հասարակութեանը, որովհետեւ սրա մուգիկան աւելի մատչելի է, քան Бахъ-ից նուագած կտորը:

պ. Դեմուրեանը զգացմունքով խորգեց «Սիրեցի եարս տարան», թափ ինքնանուագակցութեամբ:

Ուշադրութեան արժանացաւ աշակերտուհի օր. Պողոսեանը, որ ունի ուժեղ ձայն և դուրեկան տեմբր: Ափսոս որ բարձր նոտաներում նրա ձայնը փոխում է կոկորդային:

Տիկ. Արուս. Ոսկանեան և Վ. Փափազեանը զգացած արտասանեցին մի մի քանի ոտանաւորներ: Պ. Փափազ. на bis մեծ ոգևորութեամբ արտասանած (եթէ չենք սխալուում Սիւսանթօից) մի ուժեղ հատածից հասարակութիւնը շատ բան չկարողացաւ հասկանալ, որովհետեւ արագ էր արտասանում:

Ծրագրի միւս ձևերը բաւարար էին: Ընդհանրապէս համերգը թողեց հաճելի տպաւորութիւն և հասարակութիւնը պ. Դեմուրեանին վարձատրեց ծափահարութիւններով և մատուցեց երկու ծաղիկներ: Դեմուրեան ամուսիններին:

Հունեցող, կեանքի իմաստը սիրային, կամ աւելի ճիշտ, սուփանքի մէջ որոնող անձնաւորութեան, թէև թուացիկ կերպով հարւածից բաժին է հասնում նաև բժշկներին: Դոն ժուանը (Փափազեան) ոչ մի սրբութիւն չի ճանաչում, մեղրածանձի նման ծաղիկից ծաղիկ է թռչում և բոլորից ծծում այնքան, որքան հարկաւոր է նրան մինչև յոգնելը: այնուհետև նոր սէր, նոր սուփանք և այդպէս անվերջ: «Իմ սիրտըս, ասում է նա, պատկանում է աշխարհին բոլոր գեղեցկութիւններին և նրանց է մնում պահել սիրտս, որքան կարող եմ»: Նրա արտաքին գեղեցկութիւնը, արիստոկրատական ձևերն ու շարժումները գերազանցօրէն նպաստում են նրան իր սիրային ցանցի մէջ ձգելու և դժբախտացնելու պատահած գեղեցկուհուն, առանց խտրութեան հասակի, հասարակական և ընտանեկան դիրքի: Այդ ուղղութեամբ առաջ է գնում նա տապալիւով ամեն խոչընդոտ, առանց վախի և երկիւղի, մինչև որ իր իսկ ձեռքով սպանած գնդապետի արձանը, որպէս սիմվոլ, որպէս մարմնացումն նրա խղճի «խայթոցի», նրա մահուան պատճառ է դառնում: Փափազեանն իր գեղեցիկ արտաքինով, արիստոկրատին յատուկ կիրթ ձևերով, շարժումներով, իշխանական ժեստերով, ամեն ինչ ծաղրող ու հեգնող անհասարակութեամբ և ծայրաստիճան աներկիւղ-անվախութեամբ կատարեալ Դոն ժուան էր և արդարաբացից իր վրայ դրած յոյսերը: Միանգամայն իր գերում էր նաև թաշտեանը (Սկանարէլ), որ մեծ բաւականութիւն պատճառեց հասարակութեան իր մտածած խաղով: Դոն ժուանի սիրային ինտրիգները գայթակղող Շարլօթը (Արուս-Ոսկանեան) իսկական հարազատ գաւազն էր իր շրջապատի անտառներին ու ժայռերին: Կենսուրախ, թովուռ և միամիտ գեղեցկուհու աւելի լաւ տիպ տալ, քան տեք Արուս-Ոսկանեան, դժուար է: Այբի էր ընկնում նաև Օվի-Ահարոնեան, թէև երեք դեր էր ստանձնել պիէսայում: հաւասարապէս լաւ էր նա Պիէթօի, թէ Դեմանլի և թէ աղքատի դերում: Մնացած դերակատարները չէին մնասում խաղի ամբողջացման և ընթացքին:

Սակայն ափսոս որ նման պիէսաները ոչինչ տալ չեն կարող հասարակութեան. ոչ մտածելու նիւթ են տատալիս, ոչ հոգեկան ապրումներ և ոչ էլ առանձին գեղարվեստական ճաշակ: Ցանկալի է տեսնել աւելի կրթիչ նշանակութիւն ունեցող պիէսաներ:

X

Պ Ե Յ Ե Ի Ե Զ Մ

ՀԵՌԱՆԻՆԵՐ

(Պետր. Նեո. գործ.)

ԳԵՐԱՆՈՅՆ ԶՕՐԸՆԸ ՄԵՆԵՏԵՐԻ ԲԵՆԵԿԻՑ

Միտավայի շրջանում էական փոփոխութիւններ չկան: Շաւիի և Բօսսէիօնի գծերի վրայ թշնամին շարունակում է առաջանալ ընդհանուր ուղղութեամբ դէպի Պոնեվէթ: Կովկասում շրջանում Գիւլէնտա գետերի վրայ յուլիսի 11-ին կռիւներ էին: Նարեի ճակատում թշնամին մի գիշերայ և առաւօտայ ընթացքում մի շարք յաւառ յարձակումներ էր անում Պիսսա գետի արևելեան ափի երկարութեամբ, Սերվատիի շրջանում, որտեղ նա յաջողութիւն

չունեցաւ և խոշոր կորուստներ կրեց: Օստրոյենկի և Բօթանկի միջև ևս մենք յետ մղեցինք թշնամու յամառ փորձերը՝ անցկենալ մի քանի կէտերում Նարեի վրայ: Բօթանկա-Պուլտուսկ հողամասում թշնամուն յաջողեց իր ոյժերի մի մասը շարտել այդ միւնոյն գետի ձախ ափը և աշխատում է այստեղ ամրապնդել: Վիսլայի ձախ ափին թշնամին 11-ին յուլիսի մղում էր անյաջող յարձակումներ Պեսեչնօի ուղղութեամբ: Վիսլայի և Բուգի միջև եղած տարածութեան վրայ թշնամին կանգ առաւ մեր հակա-յարձակումների շնորհիւ և յարձակում էր միմիայն Գրուբեշօրսկի շրջանում, որտեղ յուլիսի 11-ի գիշերը և հետեւեալ օրը մեր զօրքերը յետ էին մղում թշնամու յարձակումները Վօյսլավից—Գօրօլօ շրջանում: Բուգի, Զօյօտա-յա—Վիսլայի և Դեսնտրի վրայ մարտական ընդհարումներ չեն եղել, բացառութեամբ Դօբրօսլօվ գիւղի, որտեղ տեղի ունեցաւ մասնաւոր բնոյթ կրող արիւնհեղ կռիւ: Հակառակորդը աշխատում էր ամրանալ Բուգի աջ ափին, բայց այդ նրան չաջողեց:

Կովկասեան զօրաբանակի շտաբից

10-ին յուլիսի Մերձծովեան շրջանում հրաձգութիւն էր:

Մուշի ուղղութեամբ թիւրքերը օգնական ոյժեր ստանալով յարձակումներ են գործում Կօպ—Յելբաշի ռազմաճակատում:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

I.

Շրենանց (Ղափան) 12 յուլիսի

Շրվենանց գիւղի հայ. եկ. ծխական երկդասեան երկսեռ «Գ. Յ. Տէր-Մարգարեան» զպրոցի ուսուցչական և հօգաբարձական խառն ժողովն անցեալ գեղտեմբերի 8-ին ի յիշատակ վաղաթառաւ տ. Աննա Տէր-Մինասեանի հիմնեց մի ընկերութիւն՝ «Շրվենանցի զպրոցի չքաւոր աշակերտներին նպաստող աղքատախնամ յանձնաժողով» անունով, որի նպատակն է հայթայթել դասական պիտոյք և հագուստ զպրոցիս ծայրահեղ չքաւոր աշակերտների համար:

Ստորև տրուում է այդ յանձնաժողովի կիսամեայ գործունէութեան հաշիւը:

Մուտք. Պ. պ. Սամս.—ր. Մ.—Փարսադանեանից ի յիշատ. տ. Աննայի 25 ր., Գեղէնի Տէր-Մինասեանից ի յիշատակ իր ամուսին տ. Աննայի 10 րուր, Յարութիւն Տէր-Մարգարեանից ի յիշա-

տակ իր կնոջ Եղիաբէթի 10 րուր., Գարբէլ Տէր-Մարգարեանից ի յիշատակ իր մօր Եղիաբէթի 20 րուր., Յար. Պետրոսեանից նւէր 10 րուր.: Հանգուցեալ տ. Աննայի դասերն աւանդող ընկեր ուսուցիչները նւիրում են նրան հասնելիք ոտճիկի II նւագը մի որդեգիր պահելու 66 ր. 66 կոպ., ընդամենը 141 ր. 66 կոպ.:

Ելք. Մի հատ հաշիւատեանի 80 կոպ., զպրոցական զգեստ աշակերտուհիներ Վ. Յարութիւնեանցին և Մ. Ղուկասեանցին 6 րուր. 75 կոպ., դասական պիտոյք և գրքեր Մ. Ղուկասեանցին 9 ր. 67 կոպ., ընդամենը 17 րուր. 22 կոպ.:

Առ 24 մայիսի 1915 թ. մնում է կանխիկ 124 ր. 44 կոպ.:

Յայտարարելով վերագրեալի մասին, յանձնաժողովս խորին շնորհակալութիւն է յայտնում բոլոր նւիրատուներին և յոյս է տածում, որ սրանց օրինակը կը վարակէ ուրիշներին ևս, որոնք իրենց նւէրներով կը հարստացնեն աղքատախնամի դրամարկը և մասամբ ամբողջով որբ, անօգնական և ուսումնաժարաւ մանուկների թշուառութիւնը, կը դուրսցնեն նրանց կրթութեան գործը:

Նախագ. յանձ. Գ. Տէր-Մինասեան

Գանձ. Մարգար Տէր-Մարգարեան

Գարտուղար—անդամ Արմենակ Ղազարեան

II.

Խանքենդ. 7 յուլիսի

Խանքենդ աւանի եկ. ծխ. զպրոցի հօգաբարձութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնն է յայտնում խանքենդցի պ. Միսակ Մեքումեանցին, որը մեր խնամքին յանձնած զպրոցի օգտին նւիրել է տաս (10) րուրի: Ցանկալի է, որ պ. Մեքումեանի այս բարի օրինակը վարակի ինի օտարութեան մէջ ապրող խանքենդցիների համար: Նոյնպէս շնորհակալութեան արժանի է խանքենդցի տիկին Իսկուհի Յարութիւնեանը՝ զպրոցիս օգտին 6 օր. ընթացանութեան գիրք նւիրելու համար: Ի դիմաց Խանքենդու եկ. ծխ. զրպրոցի հօգաբարձութեան Ա. Ասլանեան

Խմբ.-հր. Լ. Վարդապետեան

Печатать дозволено военной цензурой

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մեղրեցոց (ս. Աստուածանայ) եկեղեցու միադասեան ծխական զպրոցի համար հարկաւոր են երեք ուսուցիչ՝ աւագ, երկրորդ և ուսուց լեզու: Ցանկացողները կարող են դիմել հօգաբարձութեան մինչև ամսոյս 20-ը:

Հոգաբարձութիւն

Վաճառված է ԵՐԿՈՒ միլիօն բանկայից աւելի.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏԱԼԻՍ ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ

ԿԱՆԱՑԻ ԵՐԵՄԵՐԻՆ ԿՐԻՄ ԿԱԶԻՄԻ ՄԵՏԵՐՈՐՓՈՋ Ը

Արմատապէս հեռացնում է բծիկները, բշտիկները, մուկները, կնճիռները, այրուածքները և զէմբի ալ զէֆէկտները:

